

LUMEA VEGETALĂ ȘI CULTURA TRADIȚIONALĂ ÎN ZONA CĂLATA

(Rezumat)

Prezenta lucrare, realizată printr-o colaborare strânsă dintre un biolog (Sz. A.) și un filolog (P. J.), cuprinde rezultatele unor cercetări interdisciplinare realizate de autori între anii 1972—1982. Scopul principal al cercetărilor a fost înregistrarea rețelei de interacțiuni la diferite nivele între plante și oameni: gene, specii, populații, ecosistem (inclusiv factorii sociali, limba și cultura tradițională).

Datele au fost colectate într-o zonă situată la bordura nord-estică a Munților Apuseni, acoperită cîndva preponderent de păduri, în bună parte defrișate în trecut. Suprafețele sînt folosite în prezent mai ales în scopuri agricole de o populație care își păstrează tradițiile culturale moștenite și transmise din generație în generație în limbile română și maghiară.

În cursul cercetărilor pe teren și în laborator au fost folosite deopotrivă metode botanice, etnografice și lingvistice, rezultînd un conspect (etno)botanic cu peste 2.300 de taxoni (specii, subspecii etc.) spontani și cultivați și peste 250 de cenotaxoni (asociații, subasociații) cu date colectate atît în „itinerar” cit și în „staționar” de pe întreg teritoriul, dar în special din cele 53 de localități cercetate intensiv.

Rezultatele și concluziile bazate pe acest set de date primare sînt prezentate în șase capitole. În capitolul introductiv sînt sintetizate unele aspecte istorice și unele tendințe actuale legate de interrelațiile plantă—om, scopurile și metodele urmărite în cursul cercetării, caracterizarea statistică a populațiilor vegetale și umane. Urmează apoi un scurt capitol cuprinzînd prezentarea cadrului geografic.

Vegetația este descrisă în capitolul trei conform concepției școlii geobotanice de la Zürich-Montpellier: păduri zonale, păduri azonale, asociații de bordură (ierboase, lemnoase), pajiști, asociații higrofile, vegetație antropogenă (segetală, ruderală etc). Schimbările de vegetație din perioadele istorice au fost studiate printr-o metodă denumită aici „etnogeobotanică”. În capitolul intitulat *Lumea vegetală și cultura tradițională* sînt exemplificate numai unele aspecte posibile de prelucrare a datelor: procurarea hranei prin culesul din natură, ecologia culturală a unor specii de cultură ancestrală (*Triticum monococcum* — alacul, *Vicia faba* — bobul) sau introduse recent din zone etnografice îndepărtate (*Phaseolus*, *Solanum*, *Cucurbita*). Plantele ornamentale (inclusiv flora cimitirelor), speciile folosite în etnomedicina umană și animală, în industria locală tradițională, ca jucării pentru copii, în credințe și rituri etc. sînt și ele tratate separat.

Capitolul cinci este consacrat nomenclaturii etnobotanice și examinează probleme legate de originea, structura morfologică și semantica denumirilor populare de plante. Ultimul capitol cuprinde lexiconul cu date floristice, corologice, lingvistice și etnografice în ordinea alfabetică a speciilor, urmat de un dicționar etnobotanic cu denumirile populare maghiare și românești, lista prescurtărilor și lista bibliografică.

Sperăm că această lucrare va demonstra încă o dată importanța cunoștințelor botanice tradiționale și sarcinile ce rezultă din această constatare pentru învățămîntul și cercetarea botanică în privința evaluării și valorificării acestei moșteniri. Fiecare generație are nevoie de o pregtire botanică din ce în ce mai temeinică dacă dorește să depășească nivelul atins de înaintași.

Conceptul de agroclimax, conturat recent din punct de vedere teoretic, dar realizat practic de-a lungul veacurilor în nenumărate cazuri în cursul dezvoltării comunităților umane tradiționale, sugerează, de asemenea, că tradițiile se pot dovedi deosebit de valoroase în folosirea mai eficientă, mai economică și cu mai mare grijă pentru protejarea resurselor noastre naturale. Cunoștințele botanice tradiționale — veche și valoroasă moștenire adusă din străfundurile evoluției biologice a umanității — reprezintă o relație fundamentală cu mediul nostru natural și vor mai juca, poate, un rol important și în viitor.